

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

4.zk 2010 5€

FUNDICIÓN, ARTE Y TECNOLOGÍA

BERTSOLARIAK 1950 – 1960

CRUZ DE KURUTZIAGA

GAZTETXEA

Arrazolako eta Axpeko MEATEGIAK

TESTUA: GARBÍÑE AJA

Txistu-hotsa, tutada bat entzutea nahikoa izaten zen meategiko trenara eta hona zebilela jakiteko. Trena arnasestuka ibiltzen zen. Trenbidearen aldamenetan zelaiak eta abereak ugari. Makina burrunbatsu hura Atxondo ibarreko azkenengo txokotik abiatzen zen, meatzarien auzotik. Bazter hartan hango eta hemengo jendea bizi zen estu antzean. Babelen antzeko topalekua zen, baina askoz xumeagoa jakina. Han, hainbat arlotako langileak elkartzen ziren: harri-zulatzailleak, pikatzaileak, zamaketariak, dinamitariak, gurdizainak, treneko langileak, eta abar. Antzezlekua ere berezia zen: barrakoiak, hondakindegia, plano makurtuak, trenbideak, kaltzina-zio-labeak, kea, hautsa... Orduko paisaiaren lorratza ez duzue erraz aurkituko, neurri handi batean urteek ezabatu dutelako eta sasiak jan duelako.

Arrazolako eta Axpeko mea-ustiategiak Anboto mendiaren inguruan zeuden, kontzesioak Arrazolan eta Axpen sakabanatuta zeudelarik; Besaiden, Atxarian eta Mintxetan zehatz esanda.

Meategietan siderosa-geruzak ageri ziren hareharri kretazeoen artean, zainetan eratuta. Zainotan, berri, kobre-koloreko mineralak zeuden, sabaitik gerutu gehienbat. Horretaz konturaturik, XVIII. mendean hasi ziren zainetatik kobrea ateratzen. Juan Freseli-que meatzari alemaniarrek egin zituen hasierako lanak, eta, hain zuzen ere, berak ustiatu zituen zainok 1739tik 1751era.

Barruti honetako meategi guztiak XIX. mendean bigarren zatian mugatu zituzten. Garai hartan mea gehiago

esportatzeko premia zegoenez, Bizkaiko meategiak sistematikoki ustiatzen hasi ziren.

Mende bien artean planifikatu zuten Arrazolako meategiak ustiatzea. Aurretik ez zituzten sistematikoki ustiatu, itsasoratzeko lekuak oso urrun zeudelako eta siderosa esportatzek ez zuelako etekinik ematen.

Karbonato-zaina gogotik ustiatzeko peoi asko etorri ziren meategietara lanera, asturiarrak batez ere. Hori zela-eta, XX. mendearen hasieran "Miñetxe" zeritzon meatzari-aztoa sortu zen. Barrakoitxoak, burdinolak, alondegiak, biltegiak, kortak eta tabernak eraiki eta antolatu zituzten. Gaur egun, meatzariak paisaian utzitako lorratza, kaltizazio-labeen hondakinak eta barrakoi batzuen aztarnak baino ez ditugu ikusiko, eta horiek ere nekez.

 Meategia Arrazolan. Txelu Angoitia.

Meategi-guneko mugak, kontzesioak eta meatzariak

Burdina eta beruna ustiatzeko lehenengo kontzesioak Juan Antonio Azpururi eman zizkieten. 1871an "San Jose" meategia erregistratu zuen. Ondoren, 1872tik 1876ra, Plazido Zuloagak hiru meategi erregistratu zituen Besaiden: "Potosi", "Triunfante" eta "San Ignacio" meategiak. Gizon hura eskulturak eta damaskinatuak egiten ere aritzen zen. Esan beharra dago gizon hura Ignacio Zuloaga margolari entzutetsuaren aita zela.

Garai hartan atzerriko bi meatzari agertu ziren gune hartara. Bata Alban Jones izan zen. "La Fe" eta "La Caridad" meategiak eskuratu zituen. Bigarren meategitik beruna eta blenda ateratzen zuten. Baina ordainketa arazoak zirela-eta, 1891an bi meategiak bertan behera geratu ziren. Beste meatzaria Juan Bailey Davies izan zen. 1871an "La Concha" meategia ustiatzeko baimena eskatu zuen. Bailey Bizkaiko beste espa-

rru batzuetan ere aritu zen; Matamorosen, Galdamesen eta Muskizen besteak beste. El Regato-ko meategi-trenaren lehenengo sustatzailea bera izan zen. Gerora Luchana Minning deitu zioten konpainiari. Dena dela, II. Karlistada zela-eta, haren egitasmo guztiak eten egin ziren. Gerra amaitu ondoren, berriro ekin zion meatzetako lanari; baina bere buruari ipinitako helburuak betetzen ez zituela ikusirik, kontzesio batzuk errentan eman zituen, beste batzuk bertan behera utzi zituen eta beste batzuk, Apeko kobre-meategia esate baterako, beste batzuei eman zizkien.

Karlistadaren ondorioz, 1872tik 1876ra egitasmo guztiak gelditu zituzten. Barrutiko bizimodua ez zen segurua eta gainera langile asko eta asko karlisten gudarostean sartu ziren. Gerraren eraginak ez zuen inguruko komunikabide-sarea bakarrik baldintzatu. Izan ere, ez zuten meategi berririk erregistratzen, eta aurreko meategiak mugatzeko eta mugarritzeko lanak eten egin zituzten.

AXPE / Urtea	1870-1875	1876-1880	1881-1890	1891-1899	1900-1910
Ustiatzeko baimen-eskariak	14	5	26	30	51
Mugatutakoak	5	0	9	3	2
Bideratu ez zituztenak	9	5	17	27	49

Koadroko datuak argigarriak dira: 1870etik 1899ra kontzesio ugari erregistratzeko eskariak egin arren, oso gutxi mugatu zituzten. Horretarako arrazoi nagusiak honako hauek izan ziren: ustiatzeko eskari asko beste kontzesio batzuen barruan zeudela eta beste batzuk balio gabetu egiten zituztela, ordainketa eta burokrazia-arazoak zirela-eta. Beste kasu batzuetan, jabeek borondatez egiten zuten uko, 10 urteko jabetza-epea agortu baino lehen. Baldintza horiek aintzat harturik, barruti honetan oso meategi gutxi zegoela aipatu behar da. Sasoi horretan, asko jota, 10 meategitan lan egingo zuten.

XIX. mendearen 80ko hamarkadan mugatze-lanak asko ugaritu ziren. Bigarren garai bat hasi zela esango genuke. 1889an Antonio Balpardak Atxariako "Repelaga" meategia erregistratu zuen; bestalde, Pablo Okizak Mintxeta inguruko "Martínez de los Ríos" zeritzon meategia sartu zuen erregistroan. 1890ean Pablo Okizak hiru meategiaren arduraren hartu zuen ("San Felipe", "demasia a Martínez de los Ríos" eta "No te fies"), Sebastian Barrerak bi ustiatzeko asmoa zeukan ("Samuel" eta "Chachan"), eta Manuel Carral "Mari Luz" meategiaren jabe egin zen. Meategi guztiak Mintxeta inguruan zeuden. Bestalde, Simon Oleagak "Aviso" izeneko meategia erregistratu zuen Arantzeta barruan.

Aipatutako meatzariok Abantokoak, Zierbenakoak, Portugaltekoak, Bilbokoak eta Durangokoak ziren. Meategietan batez ere burdina ateratzeko helburua zuten, baina kobreak, berunari eta blendari ere atera zioten etekina.

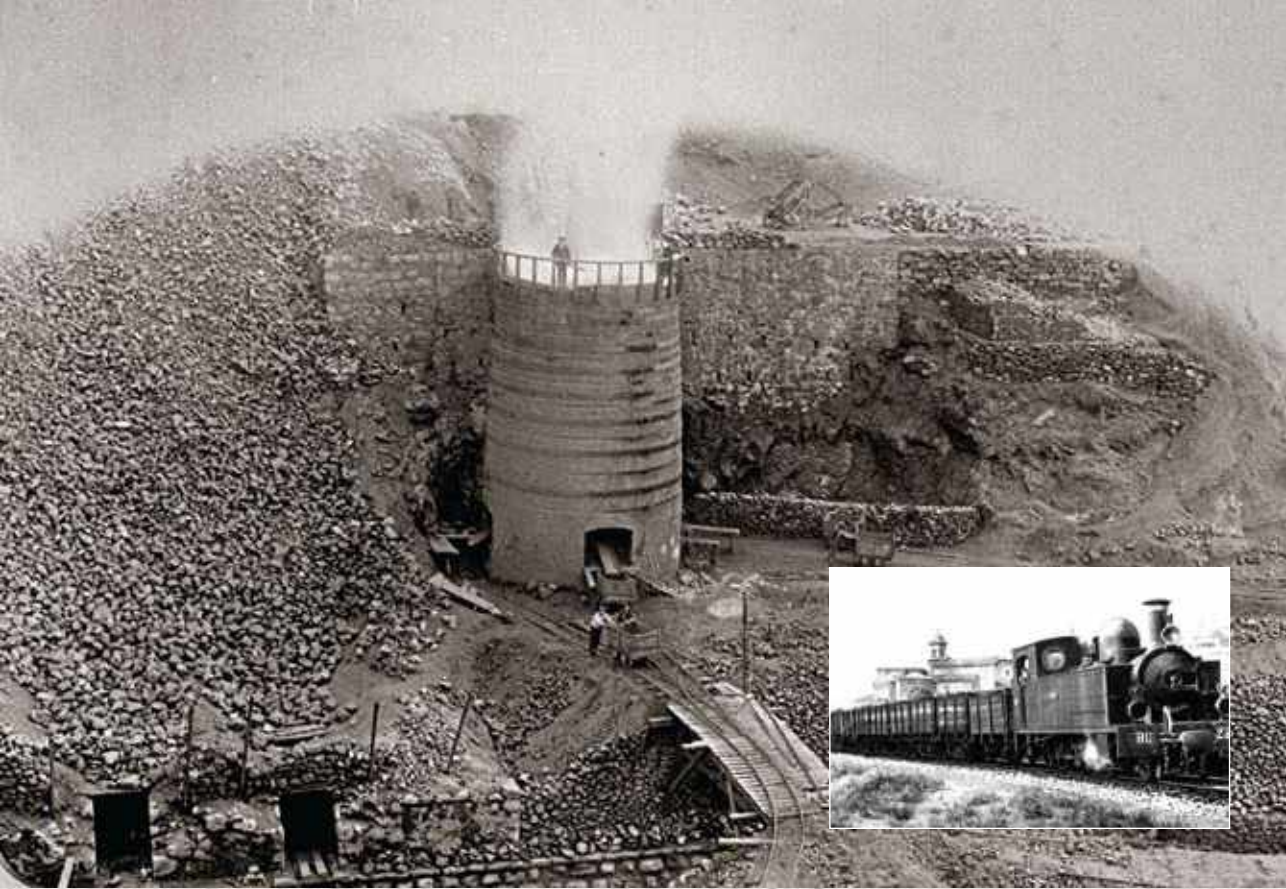
Axpe – Arrazolako Meategi-guneko Konpainia (S.A.)

Axpe-Arrazolako Meategi-guneko Konpainia 1894an agertu zen. Urte hartan Simon Oleagak "Aviso" meategia haren esku utzi zuen. Handik urte batzuetara, 1899an, Plazido Zuloagak, konpainiaren ordezkaria zen aldetik, "demasia Mª Luz" erregistratu zuen.

Ingalaterratik gero eta burdina gehiago eskatzen zutez eta Anbotopean siderosa-zain oso garrantzitsu bat aurkitu zuten (jende gehienak karbonatoa esaten dio material horri), Axpe-Arrazolako Meategi-guneko Konpainia esparruari ahalik eta etekinik handiena ateratzen hasi zen. Hori errazte aldera, trenbide bat egin zuten, mea Bilboko Itsasadarreko kargalekuetara merkeago eramateko.

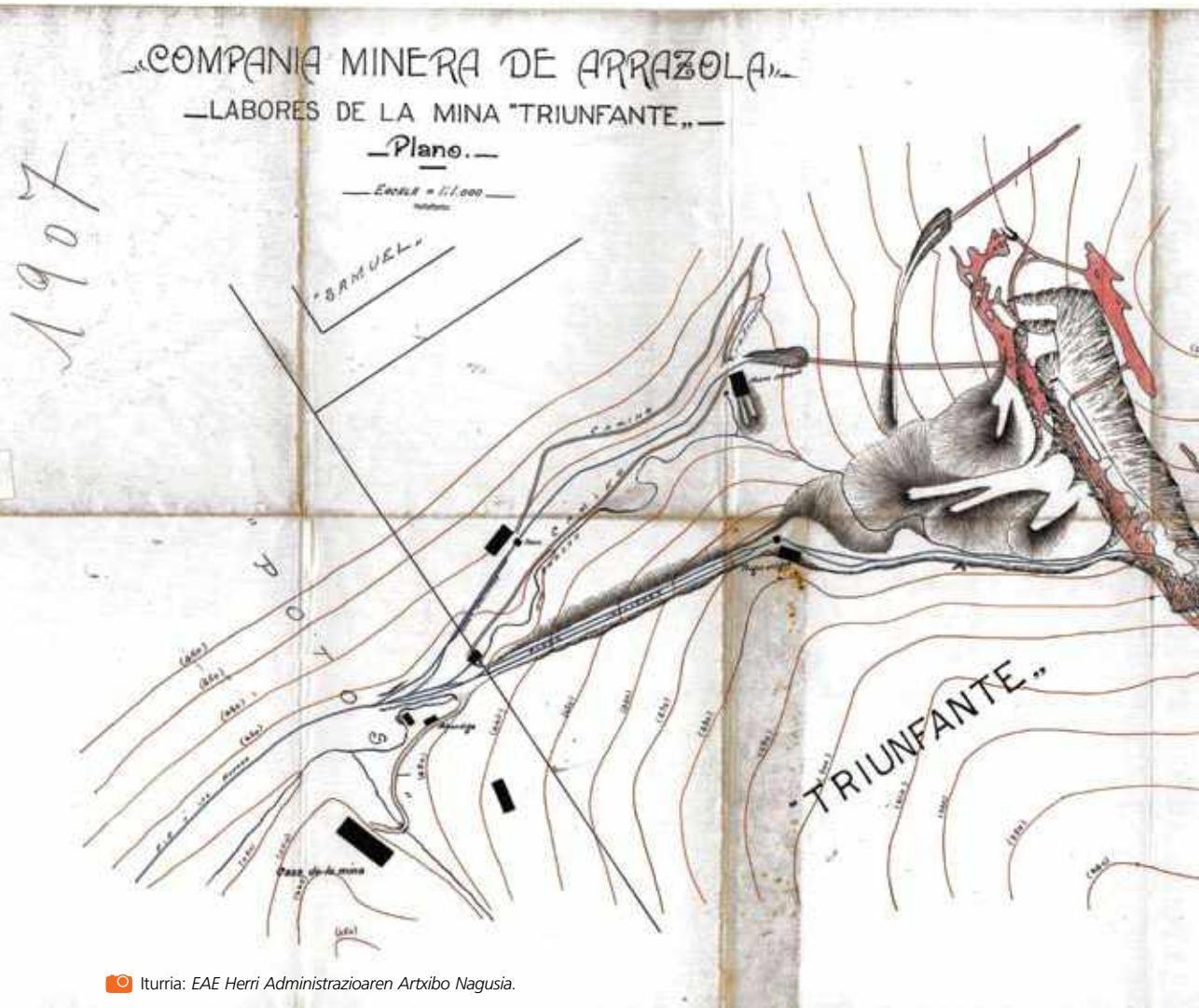
1904an Bizkaiko Trenbide Konpainia Zentralak bide estuko adar bat ipini zuen martxan, Apatamonasterio eta Errotabarri ("Tope") auzunea lotzeko. Trenbide hari esker, hemengo meategietatik ateratako mea Zorrotzako mea-kargalekura eramaten zuten.

Meategiak itxi arren, trenbideak martxan jarraitu zuen 1946. urtera arte, egurra eta bidaiariak garraiatzen. Gaur egun pasealeku berdea eratu dute ibilbide zaharrean.

📍 Kaltzinazio labea eta plano makurtua Bizkaiko meategiren batean. Sancho el Sabio Fundazioa.

Iturria: EAE Herri Administrazioaren Artxibo Nagusia.

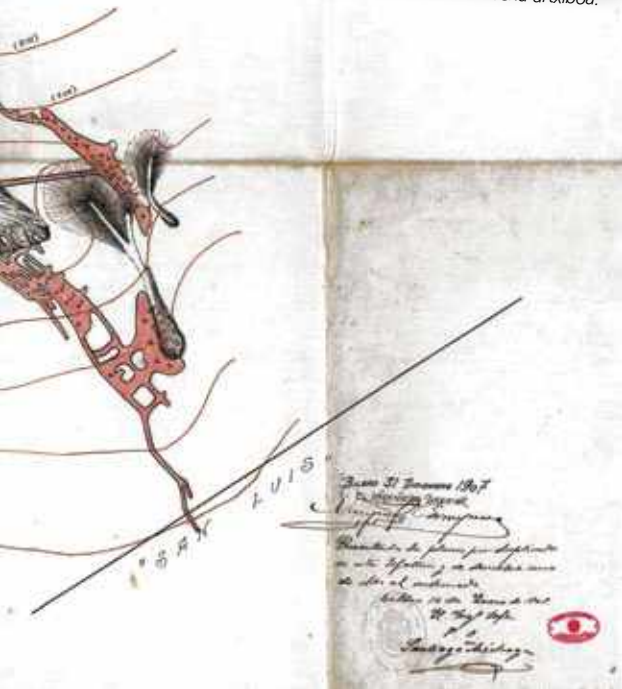
Arrazolako meategietako lanak

Arrazolako meategietan lurpean lan egiten zuten. "Triunfante" meategiaren kasuan, langileek plano makurtu batetik sartu behar zuten barrura, mearen norabideari jarraituz. Mea-ustiategia mailaka antolatzen zuten, eta

maila bakoitzean materiala narras eramateko zulo nagusi bat zegoen. Zulo haietatik beste zulo batzuk abiatzen ziren zeharka, mea-geruzaren hormetaraino. 7 eta 8 metro inguruko arloak suntsitzen zituzten, harik eta goiko solairura iritsi arte. Suntsitze-lanak egin ondoren, sabaia apurtzeari ekiten zioten. Goiko maila behera bota eta gero, 7-8 metroko arloa berreskuratzen zuten.

Meatzariak Arrazolan. Ignacio Ansorena artxiboa.

Ondoren, handik ateratako karbonato-harria kiskali egiten zuten, materiala aberasteko eta saltzeko. Prozesu hori egiteko premiak bultzaturik, mendearen hasieran kaltzinazio-labe bi egin zituzten Arrazolako meategien barrenean. Upel zilindriko eta ia zilindriko motakoak ziren. Bizkaiko meategietan horrelakoxeak erabiltzen zituzten gehienbat. Kanpoko geruza adreilu arruntez egiten zieten. Barruko

beroaren eraginez hormak ez zartatzeko, metalezko gerrikoz eusten zieten adreiluzko maileri. Gainera, barrutik adreilu erregogorrez egindako babesera ere bazeukaten.

Labe bakoitzak materiala husteko lau aho zeuzkan. Aireztatze-sistema artifizialak martxan jarri arte, aho horiek bi eginkizun betetzen zituzten: materiala hustea eta aireberritzea.

Azkenean, hauts bihurtutako mea Kadaguako mea-kargalekura eramaten zuten trenbidez. Zorrotzako kargaleku horretara Axpeko eta Arrazolako meategietako mea ez ezik, Bilboko beste meategi batzuetako materiala ere eramaten zuten ("Malaespera", "Silfide" eta "Montefuerte" meategietakoa). Kadaguako kargalekua Santander Bilbao Tren-konpainiarena zen, eta 1896ko urriaren 12an inauguratu zuten.

Garai baten amaiera

Anboto mendian mea sistematikoki ateratzea erabaki zuten garaian, urtean 50.000 tona inguru ateratzeko itxaropena zeukaten hasieran. 1904an 33.000 tona aterra zituzten, eta 1922an 22.000 tona baino ez.

Gainbeheraren ondorioz, mende hasierako hamarkadan meategi guztiak itxi eta langile guztiak bota zituzten.

1934an, ordainketei ezin aurre egin, eta azkenengo meategia itxi zuten. Horrelaxe amaitu zen garai hura. Gaur egun paraje eder hauetan gozatten dugunoi zaila egiten zaigu orduko kontu gogorrak imajinatzea.

Garbiñe Aja

Historialaria

1910ean greba Bizkaiko meatzaritzan

1910eko uztailean, berriro ere, gatazka bat sortu zen Bizkaiko meatzaritzan. Aurreko greba 1906an egin zuten, eta geroztik ezinegona antzematen zen. Meatzariek egunean 9 ordu lan egitea eskatzen zuten, baina ez zuten aurrerapausorik lortzen. Udan 11 ordu aritzen ziren lanean; neguan, berriz, 9.

Meatzariak kalera atera ziren, eta gerra-egoera agindu zuten Bizkaian. Gobernadore zibilak Jaurerriko foralak eta guardia zibilak Bilbon bildu zituen.

Arrazolako meatzariak, grebari jarraituz, Durangoko kaletan agertu zirenean, agintariak izutu ziren eta gobernadore zibilarri ejertzitza bidaltzeko eskatu zioten. Horrela egin zen eta, ordainetan, Udalak 50 pezeta eman zizkion armadari.

Greba irailaren 22an amaitu zen eta 9 eta erdiko lanaldia lortu zuten. Honako hau da seigarren erregio militarreko kapitain-generalak proposatu eta meatzariek eta patonalak onartu zuten akordioa:

Primero. Se reanudarán los trabajos el 22 de Septiembre actual, trabajándose nueve y media horas durante el resto del mes de Septiembre y en todo el mes de Octubre, en el que, según el horario llamado de Loma, se habría de trabajar 10 horas. En cambio, en el mes de Noviembre de este año en que según el indicado horario se había de trabajar nueve horas, se trabajarán nueve y media, abonando los patronos a sus obreros, la suma de 10 pesetas, que les entregarán a fin de Noviembre, en sustitución de la misma cantidad que les tienen ofrecida con anterioridad.

Segundo. Constituyendo la presente fórmula una solución transitoria hasta fin de Noviembre de 1910, se entenderá que desde 1º de Diciembre próximo regirá el horario llamado de Loma hasta que aprueben las Cortes la ley prometida por el Gobierno para regular la jornada del trabajo en las minas.

Goian: Langileen ordezkariak.

Ezkerretik eskumara: Fernández, Pedro Zorraquin, Facundo Perezagua, Benito Bujedo, Manuel Delgado eta Peña.

Novedades Aldizkaria, 1910

Eskuman eta behean:

Istiluak Bilbon. *Novedades Aldizkaria, 1910*

